

**ЗГАСАННЯ МЕТАФОРИЧНОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ПОЛІТИКИ ЯК
КІНО, ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ ТА ФІНАНСІВ В АНГЛОМОВНОМУ
ЕЛЕКТРОННОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ
«ВИБОРИ 2010 – 2012 РР. В УКРАЇНІ»**

Статтю присвячено дослідженню динаміки метафори в англomовному електронному дискурсі «Вибори 2010-2012 рр. в Україні». Серед типів динаміки метафори виокремлено згасання метафоричних доменів. Проаналізовано чинники, які впливають на зміни метафоричних моделей в англomовних електронних ЗМІ.

Ключові слова: електронний політичний дискурс, динаміка метафори, згасання метафоричних доменів, донорський домен, реципієнтний домен.

Пьецух О.И. Угасание метафорической репрезентации политики как кино, правовой системы и финансов в англоязычном электронном политическом дискурсе «Выборы 2010-2012 гг. в Украине». Статья посвящена исследованию динамики метафоры в англоязычном электронном дискурсе «Выборы 2010-2012 гг. в Украине». Среди типов динамики метафоры рассмотрено угасание метафорических доменов. Проанализировано факторы, которые влияют на изменения метафорических моделей в англоязычных электронных СМИ.

Ключевые слова: электронный политический дискурс, динамика метафоры, угасание метафорических моделей, донорский домен, реципиентный домен.

Pietsukh O.I. Fading of the metaphoric representation of politics as cinema, law system and finance in the English electronic discourse "Elections 2010-2012 in Ukraine". This article focuses on the dynamics of metaphor in the English electronic discourse "Elections 2010-2012 in Ukraine". It focuses on fading of metaphoric domains as a type of metaphoric dynamics. The article also analyses factors influencing the changes of metaphoric models in the English electronic mass-media.

Key words: electronic political discourse, dynamics of metaphor, fading of metaphoric domains, source domain, target domain.

Постановка проблеми. Дослідження метафори в політичному дискурсі набувають все більшої популярності в сучасній когнітивно-дискурсивній парадигмі. Метафора має здатність адекватно висловлювати ціннісно-значущий для соціальних груп зміст політичної діяльності [6; 8; 9], сприяючи зберіганню в політичному дискурсі фрагментів суспільного досвіду певної мовної спільноти [7, 25-26]. Комплексний аналіз метафори в політичному дискурсі «Вибори 2010-2012 рр. в Україні» розкриває розуміння та сприйняття іншими народами електоральних процесів в Україні 2010 та 2012 років. Крізь призму бачення представників інших мовних спільнот здійснюється переосмислення подій українських політичних реалій. Метафоричні перенесення, відображаючи сприйняття виборчих процесів певного народу, проявляють динамічність під впливом соціально-політичних подій та явищ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню метафори в сфері політичної комунікації, її особливостям та функціям присвячені

праці багатьох вчених, зокрема Дж. Лакоффа, М. Джонсона, В. Кеннеді, І. М. Кобозевої, А. М. Баранова, С. Н. Муране, А. Мусолффа, Й. Цинкена, Л. М. Синельникової, Г. М. Яворської, Л. О. Ставицької та ін. Особливості систем концептуальних метафор на різних етапах розвитку суспільства та їхній зв'язок із концептуальною системою носіїв мови проаналізовано в роботах Н. Д. Арутюнової, В. Клемперера, Ю. Б. Феденева, М. Мінського, Г. Г. Почепцова, Х. Ортега-і-Гассет та ін. У той же час динамічний потенціал метафори, її здатність змінюватися розглянуто лише в поодиноких роботах зарубіжних та українських дослідників: М. Осборна, А. Мусолффа, Т. Є. Кіс. Розроблення концепції динаміки метафори в мові української поезії здійснені в дисертаційному дослідженні Л. В. Кравець. Проте типи динаміки концептуальної метафори в сучасному англomовному електронному політичному дискурсі, присвяченому темі виборів в Україні 2010 та 2012 років в аспекті когнітивного моделювання ще не були предметом дослідження, що й обумовлює новизну здійсненого нами дослідження, актуальність якого визначена загальним спрямуванням сучасного мовознавства на вивчення проєкції мовних процесів в онтологію й когніцію етнічної свідомості.

Метою статті є аналіз згасання метафоричних доменів як типу динаміки метафори в англomовному електронному дискурсі «Вибори 2010-2012 в Україні». До **завдань** статті належать: дослідження згасання метафоричних доменів на основі мовного матеріалу, представленого в англomовних електронних ЗМІ та характеристика чинників цього процесу. Базовими **методами** дослідження є метафоричне моделювання для пояснення механізму інтеграції донорських та реципієнтних доменів, пропозиційне моделювання для встановлення складу пропозицій у структурах знань про позначене, контекстно-інтерпретаційний метод для аналізу текстових фрагментів, що містять метафоричні лексеми та компонентний аналіз, що дозволяє з'ясувати пряме значення досліджуваних лексичних одиниць та простежити набуття ними нових метафоричних значень при запозиченні з донорських доменів КІНО, ПРАВОВА СИСТЕМА та ФІНАНСИ до реципієнтного домену ПОЛІТИКА.

Виклад матеріалу дослідження. Електронний політичний дискурс є репрезентованою в електронному вигляді сукупністю текстів, організованою гіпертекстовим способом й орієнтованою у сферу політики з метою конструювання політичної реальності. Однією зі сфер політичної реальності є виборча кампанія, якій в Інтернет-джерелах присвячено чимало електронних статей. Так, вибори в Україні 2010 та 2012 років викликали підвищений інтерес в англomовних країнах, що сприяло появі в електронних джерелах великої кількості статей, присвячених цьому процесу. Матеріал нашого дослідження становили 350 англomовних електронних статей. Лінгвістичний аналіз цих статей дає змогу, з одного боку, побачити особливості проведення цієї кампанії очима користувачів Інтернету, а з іншого боку, відображає погляд на події та явища політичного життя представників різних етносів та культур на підставі гетеростереотипів їхньої етносвідомості. Висвітлення виборів в Україні 2010 та 2012 років

в англomовному світі має свою специфіку, зумовлену, зокрема, й особливостями електронного політичного дискурсу, серед яких вирізняється метафоричність, яка уможливує не лише розкриття сутності суспільно-політичних явищ і процесів [1; 2; 3], а й з'ясування способів впливу й ефективності декодування інформації.

Метафора як найпродуктивніший креативний засіб збагачення мови, що виявляється у використанні знаків однієї концептуальної сфери на позначення іншої [5, 388; 7, 204], є динамічним явищем, що має когнітивне підґрунтя й зазнає впливу екстралінгвальних чинників. На думку дослідниці метафоричної динаміки Л. В. Кравець, метафора володіє значним динамічним потенціалом, який реалізується під час пізнавальної діяльності носіїв мови, детермінуючи основні напрями руху мислення у процесі пізнання світу і творення нової політичної дійсності. Розширюючись, поповнюючись новими ознаками, або звужуючись, метафора спричиняє появу нових метафор, що є виявом її динаміки. Зміни метафори можуть бути прогресивними, що реалізується в її розгортанні, асоціативному ускладненні та деталізації, і регресивними, що виражається в процесах звуження та припинення функціонування метафоричних моделей у політичному дискурсі [4, 90].

Динаміка метафори в політичному дискурсі – це зміна метафоричного простору тексту, що виявляється в поповненні, розширенні, звуженні або згасанні наявних метафоричних доменів під впливом екстралінгвальних чинників, зумовлених специфікою політичної сфери спілкування.

У нашому дослідженні розглянемо більш детально один із видів метафоричної динаміки, а саме згасання метафоричних доменів, що виявляється в згортанні та припиненні функціонування певної метафоричної моделі в політичному дискурсі.

Під час президентської передвиборчої кампанії 2010 року в англomовних електронних ЗМІ використані метафоричні репрезентації політичних подій, явищ та реалій, що не використовуються при представленні парламентської передвиборчої кампанії 2012 року. Зокрема, політика цього періоду асоційована з кіно, правовою системою та фінансами.

При запозиченні знаків із донорського домену КІНО до реципієнтного домену ПОЛІТИКА формується представлення виборчого процесу як кінофільму. Постійна передвиборча боротьба між В. Януковичем та Ю. Тимошенко як сильними впевненими лідерами порівнюється зі з'ясуванням відносин між головними героями фільму «Містер та місіс Сміт», парою найманих вбивць, які змагаються за лідерство: *Last Friday, at the World Economic Forum in Davos, Switzerland, some participants reportedly watched the film «Mr. And Mrs. Smith» – about a married couple who are both assassins, each hired to kill the other – and connected the Tymoshenko and Yanukovich fight to the film* (1.02.2010, the Epoch Times). Українські виборці аналогізуються із загальним складом акторів у фільмі. Лексема *a cast* відповідає рівню кількості в пропозиційній структурі домену ПОЛІТИКА: *The opposition parties won a total of 50 percent of votes' cast* (3.02.2010, the Voice of America).

До реципієнтного домену ПОЛІТИКА, який охоплює період президентських виборів 2010 року, залучено компоненти видового спектру донорського домену КІНО – позначення жанрових різновидів фільмів, зокрема чорної комедії, фільму жахів, бойовика та мильної опери.

Сполука *a black comedy*, що в кінематографі розглядається як *“a comedy that treats of morbid, tragic, gloomy, or grotesque situations as a major element of the plot”* [11], пов’язується з політикою на основі асоціації політичних проблем з трагічними ситуаціями, обіграними в фільмах у жанрі чорної комедії. «Електоральна чорна комедія» отримує перспективу в разі кардинальної зміни влади перетворитися на фільм жахів та бойовик: *And if Viktor Yanukovich loses his grip on power and doesn’t pass it to his heir she will pick it up and then the “black comedy” will continue and become both «horror» and «action»* (20.07.2012, the CNN). У даному фрагменті мовний знак *“a horror film як a film genre seeking to elicit a negative emotional reaction from viewers by playing on the audience’s primal fears”* [11] запозичується до реципієнтного домену ПОЛІТИКА на основі аналогії політичних дій як таких, що викликають негативну оцінку виборців. Сполука *an action film* як *“a film genre in which one or more heroes are thrust into a series of challenges that typically include physical feats, extended combat scenes, violence, and frenetic chases”* [11] використано на позначення можливої активної політичної боротьби між головними лідерами країни.

Мовний знак *a soap opera*, що позначає жанр фільму, який *“tend to focus plots and storylines around family life, personal and sexual relationships, emotional and moral conflicts and sometimes newsworthy issues such as rape, teen drinking, drug abuse, adoption, illness, addiction and more”*, залучений із донорського домену ПОЛІТИКА для представлення складних мелодраматичних зовнішньополітичних відносин України з ЄС і Росією та конфліктних внутрішньополітичних взаємовідносин головних лідерів країни, особливо загострених під час проведення передвиборчої кампанії. Сполука *a soap opera* є відповідником об’єкта як мисленнєвого аналогу істоти чи неістоти, на які спрямовано дію або каузативний вплив, у структурі пропозиції або предикатно-аргументній структурі [5, 508], а дієслово *to shoot* є відповідником предиката дії як ядра пропозиції, судження, який виражає зміст події як процесу, стану, відношення, ознаки, притаманних певному суб’єкту [5, 585] в пропозиційній структурі донорського і реципієнтного доменів. В Україні політики «знімають мильну оперу»: *In Ukraine, a new political soap opera is being shot* (15.02.2010, the Economist); *Unfortunately, five years later, on the eve of new Presidential elections, Ukraine found itself in an even darker place. Relations with Moscow were on the rocks, ties with Brussels were stagnating and the economy was in a state of melt down. Ukrainian politics was a political and economic shambles. After something of a five year political soap-opera being shot, Ukraine was ready to give Yanukovich a second chance* (15.01.2010, the Eurasian Home). Сполука *a soap opera* є також відповідником трансгресива як мисленнєвого аналогу результату каузативу перетворення [5, 747] у пропозиційній структурі домену ПОЛІТИКА. Українська політика швидко перетворилася на миль-

ну оперу: *Despite the euphoria of more liberal and Western-leaning elites at Yushchenko's victory, Ukrainian politics quickly turned into a national soap opera* (12.01.2010, the Atlantic Council); ця сполука слугує також для представлення рівня якості в пропозиційній структурі домену ПОЛІТИКА. Надії про зміни на краще, на які сподівалися українські виборці, так і залишилися нездійсненою, недосяжною мрією: *For the Ukrainian people, Yushchenko and Tymoshenko's «political divorce» after only months in office was the end of a soap opera dream and the beginning of the end* (10.01.2010, the Gulf News); *Older people view it as a Yanukovich-Yushchenko soap opera dream* (17.01.2010, the Financial Times). Передвиборча кампанія 2010 року прирівнюється до мильної опери з великою кількістю яскравих персонажів та кулуарних інтриг: *Like any other soap opera, this film was full of colorful characters and behind-the-scenes maneuvering* (14.02.2010, the Newsweek).

Отже, використання в англomовних електронних ЗМІ 2010 року метафоричної репрезентації політики як кіно зумовлено сприйняттям українського політичного процесу та взаємовідносин між політичними лідерами як різножанрових фільмів, які можуть задовольнити смаки будь-якого виборця – глядача. Якість різних жанрів кіно переноситься на політичну сферу: драматичність і трагічність ситуації в країні, нагнітання страху перед невизначеним майбутнім, конфліктні взаємовідносини, непорозуміння та протистояння між головними лідерами країни. Оскільки всі ці риси не є актуальними для українського політикуму 2012 року в зв'язку зі зміною влади та появою нових політичних лідерів, метафора політики як кіно не використовується в англomовних електронних ЗМІ 2012 року.

Інтеграція донорського домену ПРАВОВА СИСТЕМА та реципієнтного домену ПОЛІТИКА приводить до аналогізації політики з правовою системою, що має різні вияви: правонаслідування та судовий процес. Політик як суб'єкт дії, що є мисленнєвим аналогом носія предикативних процесів, станів, відношень у певній події, ситуації [5, 706], вважається спадкоємцем Помаранчевих повноважень: *She is portraying herself as the inheritor of the Orange mantle* (18.01.2010, the BBC) і «успадковує» країну після перемоги в виборах. Дієслово *to inherit* відповідає предикату в пропозиційній структурі домену ПОЛІТИКА: *He would inherit a country after winning the election* (8.02.2010, the Economist).

У судовому процесі, що відкривається у випадку необхідності залучення суду для вирішення юридичних справ, останні необхідно представити до суду. Лексема *to plead for*, що у прямому значенні позначає *“to maintain (as a case or cause) in a court of law or other tribunal”* [10], при переході до реципієнтного домену ПОЛІТИКА отримує метафоричне значення *“to maintain a certain political course”*. Кандидат у президенти підтримує курс на впровадження демократії та встановлення відносин з ЄС: *He is against Nato and has promised to improve relations with Russia but he also pleads for democracy and EU membership* (17.01.2010, the EU Observer).

Суд вирішує подальшу долю обвинуваченого, виносячи вердикт. У

політичній сфері іменник *a verdict*, що є результатом як семантичним глибинним відмінком зі значенням результату дії [5, 617] у пропозиційній структурі домену ПОЛІТИКА, використовується в значенні “*electorate’s support*”. Тобто виборці виголошують свій вердикт, підтримуючи одного з кандидатів у президенти: *It is now time for the country’s political leaders to listen to the people’s verdict* (7.02.2010, the BBC). Цей іменник також використовується в англомовних електронних ЗМІ у значенні “*election observers’ evaluation of the election procedure*”. Отже, незалежні спостерігачі виносять свій вердикт – оцінку виборчого процесу в Україні: *The regional security organisation OSCE is expected to give its verdict on Sunday’s election at a news conference at 14:30 local time* (10.02.2010, the Financial Times).

Відповідно, результатом вердикту може стати визначене судом покарання. У донорському домені дієслово *to punish* використовується у значенні “*to inflict a penalty or sanction on (someone) as retribution for an offence, especially a transgression of a legal or moral code*” [10], а при запозиченні до домену ПОЛІТИКА отримує метафоричне значення “*not to get support from voters*”. Тобто, один з політиків програє вибори, не отримавши підтримку виборців. В донорському та реципієнтному домені дієслово *to punish* корелює з предикатом стану в пропозиційній структурі: *Mr Yushchenko has taken most of the blame for the chaos and unfulfilled promise of the last five years, and he has been punished for it at the ballot box* (18.01.2010, the BBC).

Отже, використання в англомовному електронному політичному дискурсі 2010 року метафори політики як правової системи в більшості випадків покликано представити результати проведення виборів. Втрата цією метафорою актуальності в 2012 році зумовлена якісною різницею виборів – у президентських виборах лише один політик має право наслідування країни, а вердикт та покарання отримують усі кандидати, окрім переможця.

У статтях англомовних електронних ЗМІ у процесі зближення донорського домену ФІНАНСИ та реципієнтного домену ПОЛІТИКА з’являється метафорична репрезентація політичної діяльності під час передвиборчої кампанії 2010 року як фінансових операцій. Зокрема, політичні лідери багато заборгували тим, хто забезпечує їм підтримку. Дієслово *to owe* у прямому значенні позначає грошові зобов’язання: “*to have an obligation to pay or repay (something, especially money) in return for something received*” [10]. При запозиченні до політичної сфери це дієслово використовується в метафоричному значенні “*to be under an obligation to give someone gratitude, respect, support*” [10] і корелює з предикатом стану в домені ПОЛІТИКА: *That cannot be said of Yanukovich, because he owes too much to his Russian backers* (22.01.2010, the Atlantic Council). У фінансовій системі дієслово *to earn* використовується на позначення платіжного процесу, що дозволяє *to obtain (money) in return for labour or services*. У політичній сфері це дієслово набуває метафоричне значення “*to gain deservedly in return for one’s behaviour or achievements*” [10] і корелює з предикатом дії в структурі

пропозиції домену ПОЛІТИКА: *Tymoshenko's authoritarian proclivities earned her comparisons to another political leader: Vladimir Putin* (5.01.2010, the New Republic); *A man who earned his fame cleanly* (23.08.2012, the Irish Times).

Процеси марного витрачання грошей розглядаються в домені ПОЛІТИКА як марнотратство кредиту довіри виборців. Метафора *to squander the credit of trust* слугує для представлення предиката дії та об'єкта в пропозиційній структурі домену ПОЛІТИКА: *The leaders of this country of 46m have largely squandered the credit of trust* (14.01.2010, the Economist).

Олігархи, що є спонсорами кандидатів у президенти, асоціюються з гаманцями. Метафоричний іменник *a purse*, що є відповідником суб'єкта в структурі пропозиції домену ПОЛІТИКА, утворений на підставі метонімії: олігарх – гроші – гаманець: *The purse behind the new president is the great mining oligarch of the Donetsk region, Rinat Akhmetov* (11.02.2001, the Financial Times).

Адресати статей англomовних електронних ЗМІ, які мають можливість відреагувати на представлену інформацію, у своїх коментарях розширюють метафору політики як фінансів, порівнюючи політиків з речами, які можна купити за гроші. Дієслово *to buy* є відповідником предиката стану у пропозиційній структурі домену ПОЛІТИКА: *Moreover, even when the United States is able to buy or rent a friendly politician, there is no guarantee that he or she will stay bought*.

Згасання метафоричної репрезентації політики як фінансів в англomовних електронних ЗМІ під час представлення подій парламентських виборів 2012 року зумовлено тим фактом, що в цей період не акцентовано увагу на джерелах здійснення фінансової підтримки партій, на відміну від президентської кампанії 2010 року, у якій визначення джерела підтримки було одним з ключових факторів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дослідження метафори в англomовному електронному політичному дискурсі «Вибори 2010-2012 рр. в Україні» продемонструвало динамічний характер метафоричних моделей, проаналізованого на основі згасання метафоричних доменів. Метафорична динаміка зумовлена різними екстралінгвальними чинниками, пов'язаними із реаліями і процесами політичного життя, зокрема, взаємовідносинами між головними політичними лідерами, політичною ситуацією в країні, зміною влади та особливостями проведення передвиборчої кампанії. Перспективу подальших досліджень убачаємо в детальному описі інших типів метафоричної динаміки, аналізі їх когнітивного підґрунтя та систематизації їх екстралінгвальних чинників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранов А. Н. Введение в прикладную лингвистику / А. Н. Баранов. – М.: Эдиториал УРСС, 2001. – 360 с.
2. Ермакова О. П. Пространственные метафоры в русском языке // Логический анализ языка: языки пространств / О. П. Ермакова. – М., 2000. – С. 289–298.

3. Кобозева В. М. Лингвопрагматический аспект анализа языка СМИ // Язык СМИ как объект междисциплинарного исследования: Уч. пос. / Отв. Ред. М. Н. Володина. – М.: Изд-во МГУ, 2003. – С. 100-115.
4. Кравець Л.В. Динаміка концептуальної метафори: дис. ... доктора філол. наук: 10.02.01 / Кравець Лариса Вікторівна. – К., 2012. – 433 с.
5. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2010. – 844 с.
6. Gamson, W. Talking Politics / W. Gamson. – New York, Cambridge: University Press, 1992. – 272 p.
7. Lakoff G. Philosophy in the Flesh. The Embodied Mind and Its Challenge to the Western Thought / G. Lakoff, M. Johnson. – New York: Basic Books, 1999. – 624 p.
8. McCann, J. Electoral Choices and Core Value Change: The 1992 Presidential Campaign / J. McCann // American Journal of Political Science. – № 42. – 1997. – P. 564-583.
9. McCloskey, H. The American Ethos / H. McCloskey, J. Zaller. – Cambridge, MA: Harvard University Press. 1984. – 345 p.

СЛОВНИКИ ТА ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА

10. Oxford Dictionaries [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oxforddictionaries.com/>
11. Wikipedia, the free encyclopedia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wikipedia.org/>

Стаття надійшла до редакції 10.02.2013 р.